ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GIUSEPPE TESAURO της 30ής Ιανουαρίου 1991 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Με την υπό κρίση προσφυγή η Επιτροπή ζητεί ν' αναγνωρισθεί ότι το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 30 της Συνθήκης λόγω των ρυθμίσεων που έχει θεσπίσει σχετικά με τα φαρμακευτικά προϊόντα. Η Επιτροπή αμφισβητεί τρεις πτυχές της σχετικής βελγικής νομοθεσίας, συγκεκριμένα το σύστημα καθορισμού ανωτάτων τιμών [1], το σύστημα εγκρίσεως αποδόσεως των σχετικών εξόδων από την κοινωνική ασφάλιση [2] και, τέλος, το σύστημα των « προγραμματικών συμβάσεων » που έχει θεσπισθεί στον εν λόγω τομέα [3].

Τα συστήματα αυτά περιγράφονται λεπτομερώς στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση στην οποία και παραπέμπω. Κατά συνέπεια, δεν πρόκειται να αναφερθώ σ' αυτά παρά μόνο κατά το μέτρο που είναι αναγκαίο για την ανάλυση των διαφόρων αιτιάσεων της Επιτροπής.

Α — Το σύστημα καθορισμού μεγίστων τιμών

2. Ας μου επιτραπεί κατ' αρχάς να υπογραμμίσω ότι ο καθορισμός ανωτάτων τιμών για τα φαρμακευτικά προϊόντα, όπως προβλέπεται από τη βελγική νομοθεσία, μπορεί να αφορά τα προϊόντα αυτά τόσο κατά τρόπο γενικό όσο και « κατά τρόπο ειδικό », δηλαδή ανά συγκεκριμένο προϊόν. Ακριβώς ο δεύτερος αυτός τρόπος είναι η μέθοδος που χρησιμοποιείται κυρίως από τον Υπουργό Οικονομίας στην αρμοδιότητα του οποίου εμπίπτει ο καθορισμός των ανωτάτων τιμών μετά από διαβούλευση με την επιτροπή τιμών και φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων.

Στο υπόμνημά της απαντήσεως, η Επιτροπή υποστήριξε ότι η μέθοδος που συνίσταται στον καθορισμό χωριστής τιμής για κάθε προϊόν επιτρέπει επιλεκτική παρέμβαση ανάλογα με την προέλευση των σχετικών προϊόντων και επομένως η εν λόγω μέθοδος είναι αυτή καθαυτή ικανή να περιορίζει τις δυνατότητες εισαγωγής.

Συναφώς, οφείλω ευθύς εξαρχής να παρατηρήσω ότι, κατά το μέτρο που η Επιτροπή δεν αμφισβήτησε, ούτε κατά την προηγηθείσα της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία ούτε με το σχετικό της δικόγραφο, το συμβιβαστό, αυτό καθαυτό, ενός παρομοίου συστήματος καθορισμού τιμών με το άρθρο 30 της Συνθήκης, πρόκειται, όπως ακριβώς άλλωστε ισχυρίζεται και η Βελγική Κυβέρνηση, για νέο ισχυρισμό που προβλήθηκε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και είναι κατά συνέπεια απαράδεκτος.

Εξάλλου, καίτοι είναι ακριβές ότι ένα τέτοιο σύστημα, λόγω των επιπτώσεων που μπορεί να συνεπάγεται όσον αφορά συγκεκριμένο προϊόν, μπορεί να οδηγήσει σε αυθαίρετες πρακτικές, γεγονός πάντως είναι ότι πρόκειται, εν πάση περιπτώσει, για νομοθεσία που εφαρμόζεται αδιακρίτως από τυπική άποψη: επο-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — Νόμος της 9ης Ιουλίου 1975 (*Moniteur belge* της 30.7.1975, σ. 9328) και βασιλικό διάταγμα της 11ης Δεκεμβρίου 1975 (*Moniteur belge* της 16.12.1975, σ. 15989).

2 — Βασιλικό διάταγμα της 1ης Σεπτεμβρίου 1980 (*Moniteur belge* της 30.9.1980, σ. 11106) και βασιλικό διάταγμα της 2ας Σεπτεμβρίου 1980 (*Moniteur belge* της 30.9.1980, σ. 11107).

3 — Βασιλικό διάταγμα της 14ης Οκτωβρίου 1985 (*Moniteur belge* της 21.11.1985, σ. 17137).

μένως, το καθοριστικό στοιχείο, το οποίο αποτελεί και το αντικείμενο των όσων πρόκειται να αναπτύξω κατωτέρω, έγκειται στον τρόπο εφαρμογής της νομοθεσίας αυτής· αντιθέτως, η εν λόγω νομοθεσία δεν μπορεί να θεωρηθεί, αυτή καθαυτή, ασυμβίβαστη με το κοινοτικό δίκαιο.

3. Κατόπιν των ανωτέρω, θα ήθελε να υπενθυμίσω καταρχάς το γράμμα της οδηγίας 70/50/ΕΟΚ της Επιτροπής[4] η οποία, στο άρθρο 2, παράγραφος 3, στοιχεία δ και ε, καθιερώνει το ασυμβίβαστο με το άρθρο 30 της Συνθήκης των μέτρων τα οποία « καθιστούν αδύνατη την ενδεχόμενη αύξηση της τιμής ενός εισαγομένου προϊόντος ώστε αυτή να καλύπτει τα έξοδα και τις πρόσθετες επιβαρύνσεις που είναι συμφυή με την εισαγωγή » και τα οποία « καθορίζουν τις τιμές των προϊόντων ανάλογα με την τιμή κόστους ή την ποιότητα των εγχωρίων μόνο προϊόντων σε τέτοιο επίπεδο ώστε να εμποδίζεται η εισαγωγή ».

Η ερμηνεία του άρθρου 30 που δίδεται με την εν λόγω οδηγία έχει επιβεβαιωθεί και από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου[5]. Προκειμένου, ειδικότερα, για τον καθορισμό ανωτάτης τιμής, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει με την απόφασή του Tasca[6] ότι, καταρχήν, « καίτοι μια ανωτάτη τιμή η οποία εφαρμόζεται αδιακρίτως επί εγχωρίων και εισαγομένων προϊόντων δεν συνιστά, αυτή καθαυτή, μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό, μπορεί ωστόσο να παράγει τέτοιο αποτέλεσμα όταν καθορίζεται σε επίπεδο τέτοιο ώστε η διάθεση στο εμπόριο των εισαγομένων προϊόντων να καθίσταται είτε αδύνατη είτε περισσότερο δυσχερής απ' ό,τι η διάθεση των εγχωρίων προϊόντων. Η ανωτάτη τιμή, στο μέτρο, εν πάση περιπτώσει, που εφαρμόζεται στα εισαγόμενα προϊόντα, συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό, ιδίως όταν καθορίζεται σε επίπεδο τόσο χαμηλό, ώστε, λαμβανομένης υπόψη της γενικής καταστάσεως των εισαγομένων προϊόντων, συγκρινομένης προς εκείνη των εγχωρίων, οι επιχειρηματίες που σκοπεύουν να εισαγάγουν το εν λόγω προϊόν στο οικείο κράτος δεν μπορούν να το πράξουν παρά μόνο με ζημία ».

Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι ένα εθνικό σύστημα ανωτάτων τιμών αντίκειται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης εφόσον δεν επιτρέπει στον παραγωγό ή τον εισαγωγέα να περικλείει στην τιμή πωλήσεως τα διάφορα στοιχεία κόστους του εν λόγω προϊόντος, συμπεριλαμβανομένων των προσθέτων επιβαρύνσεων που είναι συμφυείς με την εισαγωγή.

Έτσι, υπό το φως των προηγουμένων, ας αρχίσω τώρα την εξέταση των διαφόρων αιτιάσεων της Επιτροπής κατά του εν λόγω συστήματος, οι οποίες αφορούν:

— τα δεσπόζοντα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των τιμών·

— το μη κερδοφόρο επίπεδο, όσον αφορά εισαγόμενα προϊόντα, των κατ' αυτό τον τρόπο καθοριζομένων τιμών·

— την έλλειψη διαφανείας στην εφαρμογή των επιμάχων κριτηρίων.

— Τα δεσπόζοντα όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών κριτήρια

4. Ο καθορισμός « κατά τρόπο ειδικό » των τιμών γίνεται βάσει μιας σειράς κριτηρίων,

4 — G. U. 1970, L 13, σ.29.

5 — Βλ. τις αποφάσεις της 29ης Νοεμβρίου 1983, 181/82, Roussel (Συλλογή 1983, σ. 3849, σκέψη 17)· της 29ης Ιανουαρίου 1985, 231/83, Cullet (Συλλογή 1985, σ. 315, σκέψη 23)· της 9ης Ιουνίου 1988, 56/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1988, σ. 2919, σκέψη 6).

6 — Απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1976, 65/75 (Racc. 1976, σ. 231, σκέψη 13).

δέκα συνολικώς, σε ορισμένα από τα οποία λαμβάνονται υπόψη στοιχεία που προσιδιάζουν επίσης ή αφορούν αποκλειστικά τα εισαγόμενα προϊόντα (π.χ. τα στοιχεία της τιμής παραγωγού ή εισαγωγέα, η επίπτωση των περιθωρίων κέρδους της διανομής ή της παραδόσεως, η επίπτωση του φόρου προστιθεμένης αξίας, η σύγκριση με τις τιμές που ισχύουν για παρόμοια προϊόντα σε άλλες χώρες με ανάλογο επίπεδο ζωής), ενώ άλλα αφορούν στοιχεία προσιδιάζοντα στην εγχώρια αγορά (π.χ. επενδύσεις και αποσχόληση, οι συνθήκες αγοράς και ανταγωνισμού καθώς και η επίπτωση στις εξαγωγές, η σύγκριση με τις τιμές που ισχύουν στο Βέλγιο όσον αφορά παρόμοια, από θεραπευτική άποψη, φαρμακευτικά προϊόντα ή φάρμακα, τα οποία κυκλοφορούν στην αγορά). Τα κριτήρια που ανέφερα επιτρέπουν, κατ' αρχήν, να λαμβάνονται υπόψη τα συγκεκριμένα στοιχεία του κόστους των εισαγομένων προϊόντων.

Εξάλλου, δεδομένου ότι, όπως έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο στην υπόθεση Cullet[7], « προς αποφυγή οιουδήποτε δυσμενούς αποτελέσματος ως προς τη διάθεση των εισαγομένων προϊόντων στην αγορά, είναι αναγκαίο τα εν λόγω κριτήρια (όσον αφορά τον καθορισμό τιμών) να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τις τιμές παραλαβής όλων των επιχειρηματιών, ανεξάρτητα από την προέλευση του εμπορεύματος », επισημαίνω ότι η πρόβλεψη κριτηρίων αφορώντων μόνο τα εγχώρια προϊόντα δεν μπορεί, αυτή καθαυτή, να συνεπάγεται το ασυμβίβαστο με το άρθρο 30 της Συνθήκης[8]. Πράγματι, και εδώ απαντάται, στην πράξη, η εφαρμογή των εν λόγω κριτηρίων.

Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι δίδεται δυσανάλογη σημασία, όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών, στα κριτήρια που λαμβάνουν αποκλειστικά υπόψη στοιχεία προσιδιάζοντα στη βελγική αγορά και, ως εκ τούτου, η κατάσταση αυτή είναι ικανή να παρεμβάλλει εμπόδια στις εισαγωγές. Εξάλλου, η Επιτροπή περιορίζεται, κατ' ουσίαν, στο να αναφέρει το quid demostrandum (δηλαδή το ότι οι τιμές δεν λαμβάνουν υπόψη το αφορών τα εισαγόμενα προϊόντα κόστος), αλλά δεν εξηγεί τους λόγους που στηρίζουν το συμπέρασμα αυτό παρά μόνο μέσω παραδειγμάτων που δεν μπορούν να θεωρηθούν πειστικά.

Πράγματι, η άποψη ότι το χρησιμοποιηθέν κατά κύριο λόγο, όσον αφορά τις αποφάσεις περί καθορισμού τιμών, κριτήριο είναι αυτό που αφορά τη σύγκριση με τις τιμές που ισχύουν στο Βέλγιο για παρόμοια, από θεραπευτική άποψη, ιδιοσκευάσματα δεν αποδείχθηκε. Αντιθέτως, πρόκειται για απλή υπόθεση, εφόσον η ίδια η Επιτροπή παραδέχεται ότι « αυτό δεν (προκύπτει) κατ' ανάγκη από την αιτιολογία που περιλαμβάνεται στα έγγραφα που ο υπουργός απηύθυνε στις επιχειρήσεις » (σ. 10 του υπομνήματος απαντήσεως).

Το απλό συμπέρασμα της Επιτροπής (σημείο II του υπομνήματος απαντήσεως) κατά το οποίο, σε πολλές περιπτώσεις, δεν εξασφαλίζεται η κάλυψη του κόστους και ότι αυτό καταδεικνύεται από το γεγονός ότι ορισμένες επιχειρήσεις έπαυσαν να εισάγουν τα προϊόντα τους στο Βέλγιο λόγω των εξαιρετικά χαμηλών τιμών οπωσδήποτε δεν αποδεικνύει ότι δεν έχουν ληφθεί υπόψη τα αφορώντα το κόστος των εισαγομένων προϊόντων κριτήρια, ακόμα και όταν οι αποφάσεις περί καθορισμού των τιμών ρητώς αναφέρονται στα κριτήρια αυτά.

Επομένως, ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, δεν θεωρώ ότι η Επιτροπή απέδειξε ότι

7 — Η προαναφερθείσα απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 1985, σκέψη 26.

8 — Βλ. σχετικώς την απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1990, C-347/88, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 1990, σ. I-4747, σκέψεις 72 έως 74).

τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των τιμών είναι, αποκλειστικώς ή κυρίως, κριτήρια στα οποία λαμβάνονται υπόψη μόνο στοιχεία προσιδιάζοντα στην εγχώρια αγορά.

— Ο καθορισμός των τιμών σε επίπεδο όπου αυτές δεν είναι επικερδείς

5. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι η απόδειξη του μη επικερδούς ορισμένων τιμών συνεπάγεται « εμπεριστατωμένη ανάλυση της δομής του κόστους του οικείου προϊόντος » (σ. 8 του δικογράφου προσφυγής). Εν τούτοις, η Επιτροπή δεν προβαίνει σε καμία ανάλυση του κόστους των προϊόντων, αλλά περιορίζεται στο συμπέρασμα ότι αυτά δεν είναι επικερδή από το γεγονός ότι, αφενός, οι τιμές των φαρμάκων είναι υψηλότερες σ' άλλες χώρες και, αφετέρου, ότι ορισμένες επιχειρήσεις έχουν παύσει να εμπορεύονται τα προϊόντα τους στο Βέλγιο λόγω του ότι οι επιβαλλόμενες τιμές είναι τόσο χαμηλές ώστε να μην είναι επικερδείς.

Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι το μερίδιο στην αγορά των εισαγομένων φαρμάκων έχει φθάσει το 60 % (το ίδιο ποσοστό με το 1975) και ότι το μερίδιο των εισαγωγών που προέρχονται από τα κράτη μέλη έχει αυξηθεί. Εξάλλου, η Επιτροπή δέχεται ότι η μέση τιμή των εισαγομένων προϊόντων είναι υψηλότερη της μέσης τιμής των εγχωρίων.

Για ν' αποδείξει ότι τα εισαγόμενα προϊόντα δεν αποφέρουν κέρδη, η Επιτροπή απλώς ισχυρίζεται ότι το επίπεδο στο οποίο οι βελγικές αρχές ορίζουν τις τιμές για τα προϊόντα που για πρώτη φορά κυκλοφορούν στη βελγική αγορά « *επιτρέπει να θεωρηθεί* ότι η συμβολή των προϊόντων αυτών στα κέρδη, γενικώς, μιας επιχειρήσεως είναι είτε εξαιρετικά περιορισμένη είτε αρνητική » (σ. 12 του υπομνήματος απαντήσεως). Ένας τέτοιος ισχυρισμός δεν χρειάζεται σχόλια ενόψει του βάρους αποδείξεως που αναμφισβήτητα φέρει το κοινοτικό όργανο στο πλαίσιο μιας διαδικασίας όπως η παρούσα.

Περαιτέρω, προκειμένου περί των ήδη υφισταμένων στην αγορά προϊόντων, η Επιτροπή βάλλει κατά της βελγικής νομοθεσίας ισχυριζόμενη ότι, εφόσον οι ήδη καθορισμένες τιμές δεν μπορούν να αυξάνονται χωρίς προηγούμενη έγκριση του υπουργού, η κατάσταση αυτή οδηγεί στο πάγωμα των τιμών σε επίπεδο τόσο χαμηλό ώστε η διάθεση στο εμπόριο των εισαγομένων προϊόντων να καθίσταται αδύνατη.

Πράγματι, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα προαναφερθέντα κριτήρια, που έχουν θεσπισθεί με το άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος της 11ης Δεκεμβρίου 1975, δεν επιτρέπουν να λαμβάνεται υπόψη, προκειμένου να επιτρέπονται υψηλότερες τιμές, η αύξηση του κόστους των εισαγομένων προϊόντων. Ειδικότερα, αυτό συμβαίνει όσον αφορά τις αυξήσεις που οφείλονται σε νομισματικές διακυμάνσεις.

Η Βελγική Κυβέρνηση αμφισβητεί ότι το εν λόγω σύστημα τιμών έχει ως αποτέλεσμα το πάγωμα των τιμών, εφόσον προβλέπονται τακτικές προσαρμογές και εφόσον, επί πλέον, μια επιχείρηση μπορεί να ζητεί αύξηση της τιμής του σχετικού προϊόντος για οικονομικής φύσεως λόγους.

Όμως, ανεξαρτήτως του θεωρητικού ζητήματος αν ένα σύστημα τιμών μπορεί να θεωρηθεί ως επιβάλλον το πάγωμα των σχετικών τιμών όταν, εν πάση περιπτώσει, προβλέπει τη δυνατότητα αυξήσεως των εν λόγω τιμών, θεωρώ ότι ένα τέτοιο σύστημα συνεπάγεται περιοριστικά αποτελέσματα μόνο σε περίπτωση που δεν επιτρέπει την έγκαιρη προσαρμογή των τιμών στις διακυμάνσεις του

κόστους που παρατηρούνται στην αγορά.

Όπως προκύπτει από την απόφαση Danis[9], ένα σύστημα του είδους αυτού δεν είναι ασυμβίβαστο με το κοινοτικό δίκαιο όταν οι τιμές παγώνουν σε επίπεδο που δεν θέτει σε δυσμενέστερη μοίρα τα εισαγόμενα προϊόντα, οι δε αυξήσεις τιμών επιτρέπονται εφόσον είναι δικαιολογημένες.

Ειδικότερα, όσον αφορά το ενδεχόμενο των νομισματικών διακυμάνσεων, παρατηρείται ότι μια μεταβολή των ισοτιμιών δεν πρέπει αυτή καθαυτή να συνεπάγεται, κατ' ανάγκη, και αύξηση των τιμών. Επομένως, θα πρέπει πάντοτε να αποδεικνύεται, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, ότι το ύψος των επιβαλλομένων τιμών, ενόψει των συμφυών με τις εισαγωγές προσθέτων επιβαρύνσεων, καθιστά την εμπορία των προϊόντων αδύνατη ή εν πάση περιπτώσει λιγότερο πλεονεκτική απ' ό,τι αυτή των εγχωρίων προϊόντων.

Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν προέβαλε καμιά συγκεκριμένη περίπτωση υποτιμήσεως του βελγικού φράγκου και, εν πάση περιπτώσει, δεν απέδειξε ποιες ήταν πράγματι οι διακυμάνσεις που είχαν τέτοιες συνέπειες και σε ποια αναλογία.

Τα προεκτεθέντα με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ανωτέρω εξετασθείσα αιτίαση δεν αποδείχθηκε επαρκώς κατά νόμον.

6. Εν τούτοις, για να είναι πλήρης η ανάπτυξη των προτάσεών μου, θεωρώ χρήσιμο να μνημονεύσω την ανάλυση του επιπέδου των τιμών που έκανε η Επιτροπή προκειμένου να δείξει ότι το εν λόγω σύστημα εμποδίζει τις εισαγωγές και, ειδικότερα, ότι η κατ' αυτόν τον τρόπο οριζόμενες τιμές δεν αποφέρουν κέρδη στους εισαγωγείς.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή έλαβε ως βάση ένα «καλάθι» συγκείμενο από τα 50 προϊόντα που πωλούνταν περισσότερο στο Βέλγιο το 1975 και τα συνέκρινε με τα ίδια προϊόντα, 10 χρόνια αργότερα. Από την ανάλυση αυτή προκύπτει ότι η συνολική τιμή των εν λόγω προϊόντων μειώθηκε κατά 7,5 %, μείωση η οποία φθάνει μέχρι και το 11 %, αν ληφθούν υπόψη μόνο τα προϊόντα ως προς τα οποία επιτρέπεται η επιστροφή των σχετικών εξόδων.

Η Βελγική Κυβέρνηση απορρίπτει κατηγορηματικά αυτή τη μέθοδο αναλύσεως και, συγκρίνοντας, αντιθέτως, την τιμή των 50 περισσότερο πωλουμένων το 1975 προϊόντων με αυτήν των 50 περισσότερο πωλουμένων το 1986 προϊόντων, αποδεικνύει ότι οι τιμές αυξήθηκαν κατά 54,1 %.

Πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικές μεθόδους, οι οποίες όμως, ενόψει της ιδιαιτερότητας του τομέα των φαρμακευτικών προϊόντων, δεν μου φαίνονται απολύτως πειστικές. Συγκεκριμένα, η μέθοδος της Επιτροπής, καίτοι είναι, από θεωρητική άποψη, η πλέον κατάλληλη για να δειχθεί η διαχρονική εξέλιξη των τιμών των προϊόντων, δεν λαμβάνει δεόντως υπόψη το γεγονός ότι πρόκειται για αγορά που βρίσκεται σε διαρκή λόγω των φαρμακευτικών ερευνών εξέλιξη, εντός της οποίας είναι αρκετά σύνηθες ορισμένα προϊόντα να αντικαθίστανται από άλλα περισσότερο αποτελεσματικά.

Πράγματι, η σύγκριση των ίδιων 50 προϊόντων σε δύο χρονικά σημεία απέχοντα μεταξύ τους δέκα έτη δεν έχει και μεγάλη σημασία κατά το

9 — Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1979, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 16/79 έως 20/79 (Racc. 1979, σ. 3327, σκέψεις 7 και 10).

μέτρο ακριβώς που ορισμένα προϊόντα μπορεί να έχουν οριστικώς αποσυρθεί από την αγορά, ενώ άλλα να έχουν οπωσδήποτε ξεπερασθεί από νέα και περισσότερο αποτελεσματικά προϊόντα, οπότε, καίτοι εξακολουθούν να διατίθενται στο εμπόριο, η τιμή τους παραμένει ωστόσο αμετάβλητη ή μειώνεται κιόλας.

Η άλλη ανάλυση καθώς και η στατιστική μέθοδος, που χρησιμοποίησε η Επιτροπή και αμφισβήτησε με δριμύτητα η Βελγική Κυβέρνηση, σχετίζονται με τη σύγκριση των τιμών μεταξύ της βελγικής αγοράς και των αγορών των άλλων κρατών μελών προς απόδειξη του ότι οι τιμές των τελευταίων αυτών αγορών είναι σαφώς υψηλότερες από αυτές της βελγικής.

Φρονώ ότι δεν είναι καν αναγκαίο να εξετασθεί η μέθοδος και τα αποτελέσματα της συγκρίσεως αυτής, εφόσον τα συμπεράσματα στα οποία έχω καταλήξει ουδόλως θα μεταβάλλονταν. Εξάλλου, η ίδια η Επιτροπή δέχθηκε εντίμως και ρητώς ότι δεν συνάγει καμιά νομική συνέπεια από τα στοιχεία που έχουν σχέση με το συγκριτικό επίπεδο τιμών των φαρμακευτικών προϊόντων στα κράτη μέλη της Κοινότητας.

— Η έλλειψη διαφανείας στην εφαρμογή των κριτηρίων

7. Το άρθρο 3 του διατάγματος της 11ης Δεκεμβρίου 1975 ορίζει ότι ο Υπουργός Οικονομίας, όταν ανακοινώνει την απόφασή του περί καθορισμού των τιμών, γνωστοποιεί στην ενδιαφερομένη επιχείρηση τα κριτήρια στα οποία βασίστηκε. Η Επιτροπή υποστήριξε ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι εν λόγω αποφάσεις περιορίζονται στο να μνημονεύουν ότι ελήφθησαν υπόψη τα κριτήρια 1 έως 10. Επομένως, μια τέτοια πρακτική δεν επιτρέπει να γίνονται γνωστά, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, τα κριτήρια στα οποία στηρίχθηκε ο υπουργός για να καθορίσει την ανωτάτη τιμή των οικείων προϊόντων ούτε, κατά μείζοντα λόγο, να εκτιμάται η σχετική αιτιολογία.

Η Βελγική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι, κατόπιν σειράς αποφάσεων του βελγικού Συμβουλίου Επικρατείας[10], η πρακτική αυτή εγκαταλείφθηκε. Κατόπιν τούτου, ο υπουργός μετέβαλε τον τρόπο αιτιολογίας των αποφάσεών του, πράγμα που σημαίνει ότι σήμερα διευκρινίζονται τα λαμβανόμενα υπόψη σ' αυτές κριτήρια. Ως προς το σημείο αυτό, θα ήθελα να παρατηρήσω ότι η Επιτροπή, καίτοι δέχεται ότι η επικρινόμενη τακτική ακολουθείται τώρα λιγότερο απ' ό,τι στο παρελθόν, παρατηρεί ότι η εν λόγω πρακτική εξακολουθεί να χρησιμοποιείται. Ωστόσο, το μοναδικό παράδειγμα που η Επιτροπή αναφέρει προς στήριξη των ισχυρισμών της είναι προγενέστερο των προαναφερθεισών αποφάσεων του βελγικού Συμβουλίου Επικρατείας.

Εξάλλου, η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η συμμετοχή, στην επιτροπή τιμών των φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων, ενός εκπροσώπου των βιομηχάνων έχει ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν τους λόγους που οδήγησαν στον καθορισμό της τιμής του συγκεκριμένου εν προκειμένω προϊόντος.

Κατόπιν τούτου, θα ήθελα καταρχάς να υπενθυμίσω ότι, με την απόφαση Duphar[11], το Δικαστήριο αναγνώρισε, σχετικά με τα κριτήρια εγκρίσεως αποδόσεως από την κοινωνική ασφάλιση των σχετικών εξόδων, ότι τα εν λόγω κριτήρια πρέπει, μεταξύ άλλων, « να μπορούν να ελέγχονται από κάθε εισαγωγέα ».

10 — Αποφάσεις 20987 έως 20993 της 27ης Φεβρουαρίου 1981 και 23215 έως 23220 της 6ης Μαΐου 1983.

11 — Απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1984, 238/82 (Συλλογή 1984, σ. 523, σκέψη 21).

Παρόμοια επιταγή ισχύει οπωσδήποτε, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, και όσον αφορά τις αποφάσεις περί καθορισμού τιμών [12]. Υπό το πρίσμα αυτό, οι προϋποθέσεις που απαιτούνται προκειμένου οι επιχειρηματίες του τομέα, συγκεκριμένα οι εισαγωγείς, να μπορούν να εξακριβώνουν ποια κριτήρια εφαρμόστηκαν δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συντρέχουν, για τον λόγο ότι υπάρχει μια απλή απαρίθμηση στην εφαρμογή των κριτηρίων και στην Επιτροπή τιμών μετέχει εκπρόσωπος των βιομηχάνων. Από την άποψη αυτή, η βελγική πρακτική, καίτοι έχει μεταβληθεί κατόπιν των προαναφερθεισών αποφάσεων του βελγικού Συμβουλίου Επικρατείας, δεν επιτρέπει στους επιχειρηματίες να ελέγχουν κατά ποιο τρόπο εφαρμόστηκαν τα κριτήρια και, ειδικότερα, ποια ήταν η επίπτωση καθενός από τα κριτήρια αυτά στον καθορισμό της τιμής του οικείου προϊόντος.

κατά τη γνώμη μου, όπως η απόφαση με την οποία δεν επιτρέπεται η διάθεση στο εμπόριο συγκεκριμένου προϊόντος με την προτεινόμενη από τον εισαγωγέα τιμή, να διευκρινίζει σαφώς τους λόγους στους οποίους στηρίζεται.

Με βάση τη διαπίστωση της ελλείψεως διαφανείας στην εφαρμογή των εν λόγω κριτηρίων, γεγονός που, κατά τα λοιπά, δεν αμφισβητείται σοβαρώς από τη Βελγική Κυβέρνηση όσον αφορά το πρόβλημα της γνωστοποιήσεως της σχετικής αιτιολογίας στις επιχειρήσεις, επιβάλλεται να εξετασθεί αν αυτή η έλλειψη μπορεί να συνιστά από μόνη της παράβαση του άρθρου 30.

8. Συναφώς, ας μου επιτραπεί να παρατηρήσω καταρχάς ότι ασφαλώς η υποχρέωση αιτιολογήσεως είναι απαραίτητη όταν, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, η εν λόγω νομοθεσία περιορίζεται στην απαρίθμηση των κριτηρίων και παρέχει στον υπουργό την αρμοδιότητα να καθορίζει, κατόπιν διαβουλεύσεως με την επιτροπή τιμών των φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων, ποια από τα κριτήρια αυτά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση καθώς και την επίπτωση καθενός απ' αυτά.

Η απάντησή μου είναι καταφατική, καθόσον φρονώ ότι ένα σύστημα καθορισμού τιμών όπως το προκείμενο, κατά το μέτρο που εφαρμόζεται επί των προϊόντων « κατά τρόπο ειδικό », δηλαδή επί ενός εκάστου χωριστά, μπορεί να συντελέσει στη δημιουργία αυθαιρέτων πρακτικών και, ως εκ τούτου, δυσμενών διακρίσεων λόγω της καταγωγής των προϊόντων. Κατά συνέπεια, κάθε μέτρο δυνάμενο να συνεπάγεται τον περιορισμό των εισαγωγών πρέπει να συνοδεύεται από αιτιολογία από την οποία καθίσταται δυνατός ο έλεγχος του ότι τα εν λόγω κριτήρια εφαρμόσθηκαν κατά τρόπο μη κωλύοντα τις εισαγωγές.

Όμως, η ύπαρξη παρόμοιας διακριτικής εξουσίας, έστω και βάσει κριτηρίων που είναι αντικειμενικά, υπό την έννοια ότι λαμβάνουν υπόψη, στο σύνολό τους, το συγκεκριμένο κόστος των εισαγομένων προϊόντων, απαιτεί,

Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα αναγνωρίσει ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές υποχρεούνται να αιτιολογούν τις ατομικές πράξεις όταν έχουν επιπτώσεις στην αποτελεσματική προστασία δικαιωμάτων που παρέχονται κατά τρόπο άμεσο από τη Συνθήκη στους ιδιώτες [13]. Και τούτο για τη διασφάλιση,

12 — Πρόκειται, άλλωστε, για επιταγή που έχει πλέον θεσμοθετηθεί με την οδηγία 89/105/ΕΟΚ της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με την διαφάνεια των μέτρων που ρυθμίζουν τον καθορισμό των τιμών των φαρμάκων για ανθρώπινη χρήση και την κάλυψη του κόστους των στα πλαίσια των εθνικών ασφαλιστικών συστημάτων υγείας (ΕΕ L 40 της 11.2.1989, σ. 8).

13 — Βλ. σχετικώς την απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1987, 222/86, Heylens (Συλλογή 1987, σ. 4097, σκέψεις 15 και 16), όπου τίθεται η εν λόγω αρχή όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.

ειδικότερα, της αποτελεσματικότητας ενδεχόμενου δικαστικού ελέγχου, επιταγή η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου.

Εξάλλου, η υιοθετηθείσα λύση είναι σύμφωνη προς τις αρχές που έχουν ειδικώς τεθεί από το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφασή του Duphar, υπό την έννοια ότι η ύπαρξη αντικειμενικών και ελεγξίμων κριτηρίων θεωρείται ως ουσιώδης προϋπόθεση προκειμένου μια τέτοια νομοθεσία να είναι σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο.

Επομένως, ενόψει των προηγουμένων παρατηρήσεων, φρονώ ότι είναι βάσιμη η αιτίαση κατά την οποία το γεγονός ότι δεν καθίσταται γνωστός ο τρόπος κατά τον οποίον τα κριτήρια εφαρμόζονται είναι ικανός να παρεμβάλλει εμπόδια στις εισαγωγές και, κατά συνέπεια, συνιστά παράβαση του άρθρου 30.

Β — Το σύστημα εγκρίσεως αποδόσεως σχετικών εξόδων

9. Η επικρινόμενη από την Επιτροπή βελγική νομοθεσία προβλέπει ότι μόνο για τα περιλαμβανόμενα σε ειδικό πίνακα προϊόντα αποδίδονται τα σχετικά έξοδα. Η εγγραφή στους πίνακες αυτούς γίνεται βάσει ορισμένων κριτηρίων σχετικών με τη σύνθεση, την τιμή και τη σημασία, από κοινωνική άποψη, κάθε προϊόντος.

Η Επιτροπή, στηριζόμενη σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, που έχουν καταγγελθεί από μερικές επιχειρήσεις και από τις οποίες θεωρεί ότι καταδεικνύεται ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις υποχρεώθηκαν να μειώσουν την τιμή των προϊόντων τους κάτω του « νεκρού σημείου » αποδοτικότητας ή να παραιτηθούν από την απόδοση των σχετικών εξόδων, πράγμα που είχε ως συνέπεια τον αποκλεισμό τους από την αγορά, υποστηρίζει ότι το εν λόγω σύστημα είναι ασυμβίβαστο με το άρθρο 30.

Η Επιτροπή διατυπώνει δύο αιτιάσεις κατά του εν λόγω συστήματος, συγκεκριμένα την έλλειψη διαφανείας όσον αφορά τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την έγκριση αποδόσεως των σχετικών εξόδων και την εξάρτηση, σε πολλές περιπτώσεις, της εγκρίσεως αποδόσεως από τη μείωση της τιμής που έχει προταθεί από την ενδιαφερομένη επιχείρηση.

Πριν προχωρήσω στην εξέταση του βασίμου των αιτιάσεων αυτών, θεωρώ απαραίτητο να προβώ σε ορισμένες διασαφηνίσεις.

Όπως προκύπτει από το δικόγραφο της προσφυγής της Επιτροπής, μετά τη λήξη της προθεσμίας που είχε ταχθεί με την αιτιολογημένη γνώμη και πριν από την άσκηση της προσφυγής, το βελγικό σύστημα τροποποιήθηκε με το βασιλικό διάταγμα της 20ής Απριλίου 1988 [14]. Η Επιτροπή, καίτοι αναγνωρίζει ότι κατόπιν των τροποποιήσεων που έγιναν με το διάταγμα αυτό δεν έχει πλέον λόγο υπάρξεως το μεγαλύτερο μέρος των προσαπτομένων κατηγοριών, θεωρεί ωστόσο ότι το σύστημα εγκρίσεως αποδόσεως των σχετικών εξόδων « εξακολουθεί (...) να θέτει ορισμένα προβλήματα από πλευράς του άρθρου 30 της Συνθήκης » (σ. 24 του δικογράφου προσφυγής).

Όμως, κατά το μέτρο που η Επιτροπή δεν παραιτήθηκε των εν λόγω αιτιάσεων και δεδομένου ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου [15], το αντικείμενο της ασκουμένης δυνάμει του άρθρου 169 προσφυγής είναι ν' αναγνωρισθεί ότι το οικείο κράτος παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη και δεν έθεσε τέρμα στην παράβαση αυτή εντός

14 — *Moniteur belge* της 29.4.1988, σ. 5118.

15 — Βλ. την εσχάτως εκδοθείσα απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1990, Επιτροπή κατά Ελλάδος, σκέψη 40, περί της οποίας έγινε μνεία στην υποσημείωση 8.

της προς τούτο ορισθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής προθεσμίας, προκύπτει ότι, για την εκδίκαση της υπό κρίση προσφυγής, πρέπει να ληφθεί υπόψη η κατάσταση που υφίστατο κατά το χρονικό σημείο εκπνοής της προθεσμίας που είχε ταχθεί στο Βασίλειο του Βελγίου για τη συμμόρφωσή του προς την αιτιολογημένη γνώμη.

— *Τα κριτήρια*

10. Κατά την Επιτροπή, οι αποφάσεις σχετικά με την έγκριση αποδόσεως εξόδων δεν στηρίζονται επί αντικειμενικών και ελεγξίμων στοιχείων, προϋπόθεση που εν τούτοις το Δικαστήριο έχει, με την απόφασή του Duphar [16], θεωρήσει ως ουσιώδη.

Η Επιτροπή αμφισβητεί τα κριτήρια εγκρίσεως, προσάπτοντας την έλλειψη σαφών κανόνων όσον αφορά την κατάταξη των φαρμακευτικών προϊόντων στις προβλεπόμενες από τη σχετική νομοθεσία τέσσερις κατηγορίες προϊόντων ως προς τα οποία επιτρέπεται απόδοση των εξόδων. Ειδικότερα, τα σχετικά με τη σύνθεση κριτήρια αποτελούν, κατ' ουσίαν, απλή απαρίθμηση θεραπευτικών ομάδων, χημικών κατηγοριών και δη συγκεκριμένων προϊόντων. Επομένως, πρόκειται για κριτήρια αυθαίρετα υπό την έννοια ότι επιτρέπουν, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, τη μετάβαση ενός προϊόντος απο τη μια κατηγορία στην άλλη, ώστε να αποφεύγεται η σύγκριση με προϊόντα έχοντα την ίδια θεραπευτική αξία. Και αυτό συμβαίνει επειδή ακριβώς ένα τέτοιο σύστημα επιτρέπει, θεωρητικώς, την κατάταξη των προϊόντων που έχουν το ίδιο θεραπευτικό αποτέλεσμα σε διαφορετικές κατηγορίες.

Εξάλλου, οι αποφάσεις περί της εγκρίσεως αποδόσεως των σχετικών εξόδων δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένες, και επομένως δεν επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να προβάλουν την άποψή τους.

Η Βελγική Κυβέρνηση αντικρούει τις προαναφερθείσες αιτιάσεις υποστηρίζοντας ότι τα εν λόγω κριτήρια είναι αντικειμενικά, εφόσον η έγκριση αποδόσεως των σχετικών εξόδων στηρίζεται κατ' ουσίαν στη θεραπευτική αξία του οικείου προϊόντος σε σχέση με άλλα της ιδίας κατηγορίας προϊόντα. Συναφώς, η Βελγική Κυβέρνηση παρατηρεί ότι η κατάταξη, για την απόδοση των σχετικών εξόδων, προϊόντων που προορίζονται για τη θεραπεία της ιδίας ασθενείας σε διαφορετικές κατηγορίες δικαιολογείται από τη διαφορετική θεραπευτική αποτελεσματικότητα των εν λόγω προϊόντων. Εν πάση περιπτώσει, τα σχετικά κριτήρια δεν συνεπάγονται καμιά δυσμενή διάκριση μεταξύ εισαγομένων και εγχωρίων προϊόντων, για τον πρόσθετο λόγο ότι και ως προς τα εγχώρια προϊόντα αποκλείεται η απόδοση των σχετικών εξόδων.

Εξάλλου, κατά τη Βελγική Κυβέρνηση, τα κριτήρια αυτά είναι ελέγξιμα, εφόσον οι επιχειρήσεις ενημερώνονται κατά τρόπο ασφαλή μέσω των συνομιλιών που διεξάγονται στο πλαίσιο του τεχνικού συμβουλίου φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων.

Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, με την απόφαση Duphar, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, ενόψει της ιδιομορφίας « του εμπορίου φαρμακευτικών προϊόντων, που χαρακτηρίζεται από το ότι οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης υποκαθίστανται στους καταναλωτές ως προς την ανάληψη των ιατρικών δαπανών, μια νομοθεσία όπως η επίδικη (αποκλειομένης της αποδόσεως όσον αφορά ορισμένα προϊόντα) δεν μπορεί να θεωρηθεί, καθαυτή, ότι αποτελεί περιορισμό της ελευθερίας των εισαγωγών που

16 — Η προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1984, σκέψη 22.

εξασφαλίζει το άρθρο 30 της Συνθήκης, αν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις »[17]. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι « για να συμβιβάζεται μια τέτοια ρύθμιση με τη Συνθήκη πρέπει να μη γίνεται διάκριση εις βάρος των εισαγομένων φαρμάκων κατά την επιλογή των φαρμάκων που πρόκειται ν' αποκλεισθούν. Προς τούτο οι πίνακες των αποκλειομένων προϊόντων πρέπει να καταρτίζονται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, ανεξαρτήτως της καταγωγής των προϊόντων, τους οποίους μπορεί να ελέγξει κάθε εισαγωγέας »[18].

Δεδομένου ότι η Επιτροπή ουδόλως αποδεικνύει ότι η βαλλόμενη εν προκειμένω νομοθεσία έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία διακρίσεων σε βάρος των εισαγομένων προϊόντων, παρατηρώ ότι από τα προβληθέντα σχετικώς επιχειρήματα της Επιτροπής προκύπτει ότι, όσον αφορά την έλλειψη αντικειμενικότητας των κριτηρίων στα οποία στηρίζονται οι αποφάσεις περί εγκρίσεως αποδόσεως των σχετικών εξόδων, η Επιτροπή αμφισβητεί μάλλον την εφαρμογή στην πράξη της εν λόγω νομοθεσίας, κατά το μέτρο που αυτή μπορεί να συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις, παρά αυτή καθαυτή τη θέσπιση των εν λόγω κριτηρίων. Όπως και αν έχουν τα πράγματα, δεν νομίζω ότι από τα στοιχεία και τα επιχειρήματα που προβάλλει η Επιτροπή αποδεικνύεται επαρκώς κατά νόμον η έλλειψη αντικειμενικότητας των επιδίκων κριτηρίων.

Αντιθέτως, πρέπει να γίνει δεκτή η αιτίαση ότι οι αποφάσεις με τις οποίες δεν εγκρίνεται η απόδοση των σχετικών εξόδων δεν είναι αιτιολογημένες ή, για να είμαι ακριβέστερος, δεν ήταν αιτιολογημένες μέχρι την έκδοση του βασιλικού διατάγματος της 20ής Απριλίου 1988. Επ' αυτού επιβάλλονται οι ίδιες παρατηρήσεις με αυτές που διατυπώθηκαν όσον αφορά την έλλειψη διαφανείας στην εφαρμογή των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των τιμών.

Ενόψει των προηγουμένων και υπό το φως της αποφάσεως Duphar, φρονώ ότι τα κριτήρια για την έγκριση αποδόσεως των σχετικών εξόδων δεν μπορούν να ελέγχονται από τις επιχειρήσεις και ότι, κατά συνέπεια, η εν λόγω νομοθεσία είναι, υπό το πρίσμα αυτό, ικανή να εμποδίζει τις εισαγωγές και, επομένως, συνιστά παράβαση του άρθρου 30.

— *Το αίτημα της μειώσεως της τιμής*

11. Η δεύτερη εν προκειμένω αιτίαση αφορά το γεγονός ότι συχνά, η έγκριση αποδόσεως των σχετικών εξόδων εξαρτάται από μείωση της τιμής που έχει προταθεί από την ενδιαφερομένη επιχείρηση. Στο πλαίσιο ενός συστήματος χαμηλών ήδη τιμών, μια τέτοια κατάσταση αναγκάζει τις επιχειρήσεις είτε να μη ζητούν την απόδοση των σχετικών εξόδων είτε να πωλούν σε τιμές μη αποφέρουσες κέρδος. Η Επιτροπή παραθέτει σειρά παραδειγμάτων σχετικών με προϊόντα τα οποία, για τους λόγους αυτούς, έχουν αποσυρθεί από την αγορά, παραδείγματα τα οποία η Βελγική Κυβέρνηση αμφισβητεί ένα προς ένα.

Εξάλλου, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι αυτό καθαυτό το σύστημα δεν συνιστά δυσμενή διάκριση, αλλά ισχυρίζεται ότι ο μηχανισμός στο σύνολό του έχει ως πρακτική συνέπεια την παρεμπόδιση των εισαγωγών, λόγω, ακριβώς, του ότι είναι εξαιτίας του ασύμφορη η εμπορία ορισμένων εισαγομένων προϊόντων. Επομένως, από την άποψη αυτή, ο εν λόγω μηχανισμός είναι ασυμβίβαστος με το άρθρο 30.

17 — Η προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1984, σκέψη 20.

18 — Η ίδια απόφαση, σκέψη 21.

Εν τούτοις, ένα τέτοιο επιχείρημα, το οποίο η Βελγική Κυβέρνηση αμφισβητεί (ισχυριζόμενη μεταξύ άλλων ότι το ζήτημα της αποκομίσεως κέρδους από τις τιμές είναι άσχετο προς το αντικείμενο της συζητήσεως σχετικά με την έγκριση αποδόσεως των σχετικών εξόδων), δεν μπορεί να γίνει δεκτό, δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε τη μη αποκόμιση κέρδους από τις εν λόγω τιμές.

Πράγματι, η Επιτροπή δεν προέβη στην ανάλυση του κόστους των εν οικείων προϊόντων, ανάλυση από την οποία και μόνο θα μπορούσε να αποδειχθεί η μη αποκόμιση κέρδους από τις τιμές των προϊόντων αυτών λόγω της πρόσθετης μειώσεως των τιμών που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις προκειμένου να καθίσταται δυνατή για τα προϊόντα τους η απόδοση των σχετικών εξόδων.

Κατά συνέπεια, φρονώ ότι η σχετική αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Γ — Το σύστημα των προγραμματικών συμβάσεων

12. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το σύστημα των προγραμματικών συμβάσεων στον τομέα των φαρμακευτικών προϊόντων προκαλεί διακρίσεις σε βάρος των εισαγομένων προϊόντων, και αυτό από δύο απόψεις.

Πρώτον, αντικείμενο τέτοιων συμβάσεων αποτελούν, σύμφωνα με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, μόνο τα παρασκευαζόμενα στο Βέλγιο προϊόντα, ως προς τα οποία, επομένως, μπορούν να επιτρέπονται αυξήσεις τιμών οι οποίες, αντιθέτως, αποκλείονται όσον αφορά τα εισαγόμενα προϊόντα.

Δεύτερον, προκειμένου περί της εγκρίσεως αποδόσεως των σχετικών εξόδων, τα εγχώρια προϊόντα τυγχάνουν ενός προσθέτου πλεονεκτήματος, εφόσον εξακολουθεί να είναι δυνατή ως προς αυτά η απόδοση των σχετικών εξόδων έστω και αν η τιμή τους αυξάνει και δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την υπαγωγή στο σχετικό σύστημα εγκρίσεως, ενώ ταυτόχρονα, οι τιμές των εισαγομένων προϊόντων εξακολουθούν, αντιθέτως, να είναι παγωμένες. Εξάλλου, τα φάρμακα που αποτελούν το αντικείμενο προγραμματικής συμβάσεως δεν μπορούν να χρησιμεύουν ως βάση για τον καθορισμό των προϋποθέσεων αποδόσεως των εξόδων σχετικά με φάρμακα των οποίων η τιμή έχει καθορισθεί κατά τις γενικές διατάξεις. Στην πραγματικότητα, το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την επιδείνωση του συνιστώντος δυσμενείς διακρίσεις χαρακτήρα του εν λόγω συστήματος.

Πρόκειται για μια καταφανώς δυσμενή διάκριση, την οποία, εξάλλου, η Βελγική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί. Πράγματι, η εν λόγω κυβέρνηση περιορίζεται στον ισχυρισμό ότι η νομοθεσία αυτή έχει καταργηθεί με τον προγραμματικό νόμο της 30ής Δεκεμβρίου 1988 [19], ύστερα από την αιτιολογημένη γνώμη της 30ής Νοεμβρίου 1987 και ότι, κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα αυτό, η προσφυγή έχει πλέον καταστεί άνευ αντικειμένου. Πράγματι, η Βελγική Κυβέρνηση αυτοδεσμεύθηκε να μη συνάπτει πλέον προγραμματικές συμβάσεις ούτε να ανανεώνει τις υφιστάμενες. Ωστόσο, οι εισέτι ισχύουσες συμβάσεις εξακολουθούν να παράγουν τα αποτελέσματά τους.

Επομένως, η Επιτροπή φρονεί ότι η προσαπτόμενη στην Βελγική Κυβέρνηση παράβαση εξακολουθεί να υφίσταται. Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το αντικείμενο της σύμφωνα με το άρθρο 169 ασκουμένης προσφυγής καθορίζεται από την αιτιολογημένη γνώμη και, ακόμα και σε περίπτωση που η παράβαση έχει παύσει να υφίσταται μετά την ταχθείσα από την Επιτροπή προθεσμία, η συνέχιση της δίκης παρουσιάζει κάποιο ενδιαφέρον [20].

19 — *Moniteur belge* της 5.1.1989, σ. 75.

20 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 17ης Ιουνίου 1987, 154/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1987, σ. 2717).

13. Επομένως, υπό το φως των προηγούμενων, προτείνω στο Δικαστήριο:

— ν' αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου, στηρίζοντας τις αποφάσεις περί καθορισμού ανωτάτων τιμών για τα φαρμακευτικά προϊόντα και τις αποφάσεις περί εγκρίσεως αποδόσεως των σχετικών με τα τελευταία εξόδων επί μη ελεγξίμων κριτηρίων και θεσπίζοντας το σύστημα των προγραμματικών συμβάσεων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 30 της Συνθήκης·

— ν' απορρίψει κατά τα λοιπά την προσφυγή·

— να καταδικάσει το καθού στα δικαστικά έξοδα.